

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотина Н. И. Дидактическая игра - одно из средств активизации познавательной деятельности детей шестилетнего возраста / Н. И. Болотина // Начальная школа. — 1987. — № 12. — С. 42-44.
2. Власенко О. М. Навчальна гра як засіб розвитку дитячих інтересів / О. М. Власенко // Початкове навчання і виховання. — 2007. — №4. — С.1-16.
3. Одинцова Г. Цікаве мовознавство в початковій школі : посібник для вчителя початкових класів / Г. Одинцова, Я. Кодлюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. — 208 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. — К.: Рад. школа, 1977. — Т.3. — С. 95-98.
5. Шаповал С. Дидактичні ігри. Вплив дидактичних ігор на пізнавальний інтерес молодших школярів / С. Шаповал // Початкове навчання і виховання. — 2006. — №16. — С. 10-13.

Маланюк О.

Науковий керівник – доц. Одинцова Г. С.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Сучасне інформаційне суспільство рухається шляхом розвитку творчого мислення людини. Творча людина може успішно адаптуватися в суспільстві. Вона здатна до самореалізації своїх можливостей, саморозвитку. Але суспільна потреба у вихованні людини, яка творчо мислить, не знаходить повного відображення у шкільній практиці. Тому виховання творчої людини є одним із головних завдань системи освіти.

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців (В. Андрєєва, Н. Архипкіна, Ю. Бабанський, І. Барташнікова та О. Барташніков, Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, Г. Костюк, О. Митник, О. Савченко, Н. Тализіна, О. Яковлева та ін.). Саме уроки читання та української мови мають широкі можливості для розвитку творчої особистості молодшого школяра. Зокрема, одним із завдань літературного компонента освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти, власне, і є «розвиток творчої літературної діяльності школярів» [1].

Цій меті підпорядкована й змістова лінія навчальної програми «Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного». Її завдання можна реалізувати, читаючи твори різних розділів. Та найбільшою мірою для цього придатні спеціальні розділи, що є у підручниках кожного класу. У 2 класі — це «Я хочу сказати своє слово», у 3 класі — «Візьму перо і спробую», у 4 класі — «У кожного є співуча пір'їнка». Ці розділи передбачають різні види творчих завдань, які стимулюють розвиток компонентів літературно-творчих здібностей учнів [4].

Розвиток творчості в учнів є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що людина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій людині буде легше адаптуватися в житті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні можливостей розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання засобами системи відповідних вправ і завдань.

Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості.

Як зазначає академік В. Моляко, саме розвиток творчої особистості можливий лише за умови, коли буде забезпечена «психологізація» всього навчально-виховного процесу, тобто коли будуть створені умови для реалізації творчого потенціалу кожної особистості [3, с. 4]. Важливо допомогти молодшому школяреві пізнати себе, свої здібності, нахили. І саме впровадження ідей гуманізації в практичну діяльність вчителя початкових класів, орієнтація на творчу обдарованість дитини — основний шлях вирішення цього питання. Тому поряд із формуванням національної самосвідомості, оволодінням дітьми засобами рідної мови, історії, культури, народних традицій і звичаїв у центрі уваги педагогічних працівників повинна бути поставлена проблема розвитку творчої особистості, своєчасного виявлення обдарованих дітей, використання стимулюючих засобів щодо розвитку їхніх творчих потенційних можливостей.

Уроки літературного читання мають багаті можливості творчого збагачення молодших школярів, оскільки читання — це один з основних компонентів розвитку мовленнєвої діяльності школярів, один із важливих засобів формування особистості, розвитку уяви, фантазії тощо. Так, Джанні Родарі говорив про те, що для того, щоб діти навчилися думати, вони насамперед повинні навчитись придумувати, тобто в них має бути вільна думка [2].

Будь-яку діяльність, у тому числі й творчу, можна виявити у вигляді виконання визначених завдань. І. Е. Унт визначає творчі завдання як «завдання, які потребують від учнів творчої діяльності, у якій учень має сам знайти спосіб вирішення, створити щось нове» [5, с.514]. Аналіз навчальних посібників сучасної школи показав, що завдання, які вони містять, належать в більшості випадків до «умовно творчих», вони спрямовані на розвиток інтуїції учнів, знаходження декількох варіантів відповідей тощо. Крім цього, дуже важливою є чутливість самого вчителя до творчості своїх вихованців. Вчителям початкових класів добре відомі збірки казок, художніх есе, замальовок Василя

Олександровича Сухомлинського («Чиста криниця», «Блакитні журавлі», «Вічна Тополя» та ін.). Більшість з них народжувались в уяві педагога під час його співтворчості з дітьми серед природи.

Аналіз науково-методичної літератури, вивчення передового педагогічного досвіду та врахування результатів багаторічної роботи вчителів початкової школи дозволили визначити найбільш ефективні види вправ і завдань, спрямованих на розвиток творчих здібностей учнів на уроках літературного читання, на яких зупинимось детальніше.

Значну кількість творчих вправ можна запропонувати школярам на основі текстів, що передбачені для вивчення в чинних підручниках для читання. Наприклад:

- доповнення та перебудова тексту (опис подій, які могли передувати зображеним; розширення змісту оповідання новим епізодом; вигадання нових обставин сюжету; складання нового закінчення оповідання, казки);
- прогнозування можливого розвитку подій, передбачення змісту твору на основі заголовка, ілюстрації, читання першого й заключного абзаців тексту;
- словесне малювання та «екранізація» прочитаного;
- складання творчих переказів;
- добір римованих слів, доповнення рядків віршів;
- складання «Сенкана», «Кубування», «Гронування» тощо.

Ефективними є також креативні вправи, що можуть опосередковано стосуватися тексту, що вивчається. Це складання казок, віршів, лічилок, загадок тощо (за аналогією, за опорою та без неї); інтерактивні творчі вправи («Побажання», «Сам про себе», «Мікрофон» тощо); літературно-творчі ігри.

Одним із цікавих видів роботи є написання листа уявним персонажам, героям творів.

Під час складання учнями казок, загадок, віршів корисними стануть такі прийоми:

«*Біном фантазії*». Новий образ може з'явитись, якщо взяти два слова, між якими є певна змістова дистанція. Це активізує уяву, і в результаті виходить єдине фантастичне ціле. У «біномі фантазії» слова використовуються не в їх звичайному значенні, у якому вони звикли фігурувати, а в дещо неочікуваному. Наприклад, «*вода*» й «*собака*». Ці слова можуть бути поєднані по-різному і може слугувати основою для вигадання конкретних ситуацій, з яких утворюється казка.

«*Казка навиворіт*». Цей прийом ефективний не тільки для розвитку навичок пародіювання. З його допомогою можна визначити вихідну точку для вільної розповіді, яка самостійно розгортається в будь-якому іншому напрямі. Наприклад: *Попелюшка – зла, нечемна дівчинка. Не допомагає добрій мачусі, знищується над лагідними, покірними зведеними сестрами* тощо.

Створення «*вінегрету*» з казок. Суть цього прийому полягає в тому, що події з різних казок переплітаються й розгалужуються за новим сюжетом.

Наприклад: *Івасик-Телесик з'явився в будиночку Білосніжки і став її вихованцем. Тут з ним трапляються дивовижні пригоди...* Це надасть старій казці новизни й принесе задоволення дитині від фантазування засобами слова.

«*Плюс один*». Учні мають розповісти вже відому казку, додавши до її змісту ще один об'єкт, якого не було раніше. Наприклад: *три ведмеді, дівчинка, будиночок, три чашки, три стільці, три ліжка, слон*.

Надійним помічником вчителя у формуванні читацьких інтересів дітей є літературні ігри, які можна проводити для будь-якого класу. За змістом і формою вони досить різноманітні і можуть практикуватися під час обговорення прочитаної книги, проведення літературних ранків і свят, походів чи екскурсій. Вони сприяють створенню бадьорого настрою в школярів, збагаченню їх знань, розвитку творчої уяви, образної пам'яті та мислення. Можна використовувати ігри, в основі яких лежить впізнавання творів за окремими малюнками чи уривками, постановка і розгадування «хитрих» питань за прочитаними книгами, відгадування імен літературних героїв, прізвищ письменників, складання ігор за принципом «чого не вистачає». У процесі літературних ігор розвиваються інтелектуальні, моральні, вольові риси особистості, проявляється і удосконалюється кругозір, активізуються задатки і здібності.

Рубрика «Скринька пісень-закличок» підручника 2 класу пропонує дітям низку закличок зі звертанням до дощички: «*Не йди, не йди, дощичку*», «*Йди, йди, дощичку*» тощо. Після ознайомлення зі зразками усної народної творчості можна з дітьми скласти свої пісеньки-заклички зі звертанням до сонечка, вітерцю, хмаринки і т. ін.

Опрацьовуючи розділ «Скринька загадок», можна провести конкурс на кращу аматорську загадку. Запропонувати намалювати малюнок-відгадку. А потім разом створити у класі свою ілюстровану збірочку-складаночку.

Виконуючи такі завдання, школярі навчаються передавати думки і почуття, самостійно відшуковують відповідні мовні засоби для передачі їх відтінків, демонструють вміння висловлювати свої думки гарно, яскраво, виразно.

Організувати творчу роботу на уроці читання вчитель може по-різному, залежно від змісту матеріалу, підготовки дітей, розподілу часу на різні форми роботи, можливостей залучення до співпраці батьків тощо.

Отже, розвиток літературних творчих здібностей учнів є складним і багатоплановим процесом. Проте важливим є бажання творити самому і спонукати до творчості своїх вихованців. Тоді кожен урок знайде у серці дитини відгук і перетворить навчання на цікавий, сповнений вражень виховний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/
2. Лейтес Н. С. Способности и одаренность в детские годы / Н. С. Лейтес. – М.: Знание, 1984. – 80 с.
3. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 1998. – №1. – С.3 – 5.
4. Навчальні програми для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/nnn1_4kl/
5. Ротенберг В. С. Психологические аспекты изучения творчества. Психология художественного творчества: Хрестоматия / [Сост. К. В. Сельченко]. – Минск.: Харвест, 1999. – 643 с.

Мартинюк П. В.

Науковий керівник – доц. Андрійчук І.П.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ КОНФЛІКТАМИ

Важлива сфера міжособистісних відносин, для якої характерні напруга і конфлікти – це робота й взаємодія організації. У вітчизняній психології вивчення трудових колективів було найбільш популярним напрямком прикладних розробок і досліджень, але воно, в основному, обмежувалось увагою до психологічного клімату в трудових групах, стилю керівництва, мотивації до професійної діяльності і набагато менше уваги приділялося окремій людині, її життю в організації, стилю взаємодії з оточенням та, відповідно, конфліктам, які виникають у трудовому колективі [8].

Особливий інтерес і широкий діапазон досліджень в області вивчення конфліктів намітився в другій половині ХХ століття в роботах видатних зарубіжних соціологів Т. Парсонса, Е. Мейо, Л. Козера, Р. Дарендорфа, А. Гулднера, а також психологів і фахівців управління Дж. Р. Скотта, Р.Фішера, У.Юрі [4, с.13].

Протягом останніх десяти-п'ятнадцяти років і вітчизняні психологи-науковці неабияк зацікавилися проблемами конфлікту (Войтович М.В., Карамушка Л.М., Коломінський Н.Л., Бондарчук О.І, Ложкін Г.В., Пірен М.І., Пов'якель Н.І та ін.)

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми вивчення організаційних конфліктів та діагностика поведінки у конфліктних ситуаціях.

Якщо аналізувати роль конфліктів в управлінській діяльності керівника, то, згідно з концепцією «людських стосунків», конфлікт розуміється як певний феномен, який так би мовити вбудований в структуру життєдіяльності будь-якої організації [5, с.17].

Автор багатьох наукових досліджень у галузі управління організаційними конфліктами Т.С. Кабаченко вважає, що організаційний конфлікт - це найбільш гострий спосіб усунення протиріч, що виникають у процесі взаємодії сторін в організації [3, с.252].

За словами В.Р. Весніна, під організаційним конфліктом розуміється зіткнення протилежно спрямованих тенденцій, у взаєминах людей, їх формальних і неформальних об'єднаннях, обумовлене розбіжністю поглядів, позицій та інтересів [1, с.176].

На даний момент почав знаходити своє підтвердження новий погляд на природу організаційних конфліктів. Прагнення до уникнення, усунення чи подолання конфлікту змінила гіпотеза про бажаність цього явища, тобто його розвивальний характер за умови конструктивного ставлення до нього (Г. Файоль, Г. Ложкін, К.Томас, Р. Шакуров)

С.Ємельянов у своїх працях дає досить детальну класифікацію організаційних конфліктів за їх змістом. Автор виділяє такі типи конфліктів: інноваційні, ресурсні, цілісні, управлінські та ін., а також зазначає, що керівник повинен володіти здатністю виділяти характеристики та відокремлювати один тип від іншого, що дасть можливість обрати найбільш відповідний спосіб врегулювання конфлікту і, відповідно, застосувати правильну стратегію поведінки [5, с.17-18].

Як зазначає Л.М.Карамушка, доцільним для здійснення класифікації конфліктів є використання таких критеріїв:

- 1) *тип організації, в якій виникають конфлікти* (школа, міністерство, банк);
- 2) *місце локалізації конфлікту* (всередині організації чи зовні під час її взаємодії з соціальним середовищем);
- 3) *кількість людей, задіяних в конфлікті* (від однієї людини до кількох груп);
- 4) *управлінський статус учасників конфлікту* (їх місце в системі вертикальних або горизонтальних управлінських стосунків);
- 5) *статус керівника в конфлікті* (коли керівник організації є безпосереднім учасником, та ситуація, в якій керівникові доводиться бути «третьою стороною», або посередником у розв'язанні конфліктів) [6, с.225].

Розв'язання конфліктів в управлінській діяльності має повсякденне значення. Серйозні розбіжності, гострі суперечки, які іноді виникають, призводять до боротьби і можуть породжувати небажані явища [4].

На думку праксеолога Я. Зеленецького, подолання конфліктів веде до оздоровлення колективу, подальшого його розвитку. Вчений пропонує два способи подолання конфліктів: позитивний та негативний. При